

UNIK RESSURS: OVERSETTERE FREM I LYSET

MATHILDE SKOIE

I en tid der færre og færre kan lese antikke tekster i original blir vi mer og mer avhengig av gode oversettere. Det nettbaserte Norsk oversetterleksikon (NOleks) bringer disse frem i lyset, inkludert oversettere fra latin og gresk.

Å oversette er på mange måter «det umuliges kunst». Det er ikke uten grunn at vi har det italienske munnhullet *traduttore traditore* (oversetter forræder) eller den franske versjonen *La traduction est comme une femme. Si elle est belle, elle n'est pas fidèle. Si elle est fidèle, elle n'est certainement pas belle* (Oversettelsen er som en kvinne; Hvis hun er vakker, er hun ikke trofast. Og hvis hun er trofast, er hun i hvert fall ikke vakker). Desto større grunn til å takke oversettere for at de likevel gir seg i kast med oppgaven og reflektere over hvordan de løser den. Og det er nettopp dette *Norsk oversetterleksikon (NOleks)* har satt seg fore å gjøre.¹

I 2017 lanserte Norsk oversetterforening et nettbasert leksikon over norske oversettere og norsk oversettelseshistorie. Oppslagsverket er ment som «et bidrag til norsk kulturhistorie, et oppslagsverk for lesere, kritikere, studenter og lærere».² Siden sin spede start rommer det nå nesten 200 biografier og ca. 25 temaartikler og leksikonet «tar mål av seg til å dekke den litterære oversettingens historie i Norge». Biografiene er utstyrt med komplette oversikter over aktørenes oversettelser og har også koblet dem direkte til Nasjonalbiblioteket slik at leseren ved et tastetrykk kan lese deres oversettelser. Artikkene er også illustrert.

Blant oversetterne finner man alt fra husmødre og byråkrater til forfattere, skolefolk og universitetsansatte. Mens mange navn er ukjente, finnes det også artikler om mer berømte karakterer som her vises frem for ting de nok var mindre kjent for (f.eks. Inger Hagerup og Henrik Wergeland). Mange av temaartiklene tar for seg forfatterskap (f.eks. Balzac eller Lenin) eller verk (f.eks. Bibelen og Donald Duck), men det finnes også historiske oversiktsartikler (f.eks. om oversettelse av norrøne tekster i middelalderen). Det er

---

1. Nettsted: www.oversetterleksikon.no.

2. Alle sitater er hentet fra NOleks' nettsider. Lesedato: 21.11.2024.

også viktig å påpeke at de biografiske artiklene er langt mer enn biografier (som i mange tilfeller er svært interessante i seg selv). De vier også ofte selve oversettelsene mye plass. Oversettelsene siteres og kommenteres samtidig som de kobles til den større konteksten. Ikke bare den biografiske og kulturhistoriske, men også det man kanskje kunne omtale som den forlagssosiologiske.

For norske antikkinteresserte finnes det nå en god del biografier om oversettere fra latin og gresk og flere relevante temaartikler. Flere er også under arbeid ifølge oversikten på leksikonets startside. Det er også etter hvert mange fra antikkmiljøet som har bidratt med artikler og Christine Amadou og Tor Ivar Østmoe har sittet i redaksjonen. Flere av skribentene er tilknyttet forskergruppen «Antikken på norsk» som holder til på Universitetet i Oslo og som har et eget temaområde om oversettelse.³

Leksikonet har en nyttig funksjon der man kan sortere biografiene på språk. Hvis man klikker på gresk og latin får man opp ca. 20 navn. Oversetterne dekker perioden fra begynnelsen av 1800-tallet frem til i dag. En vesentlig del av oversetterne er knyttet til skole og universitet. Mange kjenner til de svært produktive oversetterne Peter Østbye (1855–1943) som jo bl.a. «er» den norske Homer og Henning Mørland (1903–1989) som oversatte gresk og romersk prosa, særlig historiografi. Disse har selvsagt fått sine biografier. Man finner imidlertid også artikler om oversettere som nok er mindre kjent i dag, men som – ikke minst gjennom deres oversettelsers utbredelse i skolen – har gitt viktige bidrag til den antikke litteraturens norske liv. Man kan for eksempel lese om skolemennene Fredrik Gjertsen (1831–1904) og Eyvind Herbrand Trøan (1873–1956).

Ikke alle oversetterne av antikke tekster er koblet til skole og universitet, det viser f.eks. artikkelen om Arne Garborg og hans nynorske gjendiktning av Odysseen. I den forbindelse er det verdt å nevne at leksikonet også har en egen temaartikkel om homer gjendiktninger til norsk. Her kan man bl.a. lese om den store språkfeiden som utspilte seg i kjølvannet av Fredrik Moltke Bugges homeroversettelse i 1852. Heller ikke alle oversetterne fra gresk og latin er menn, selv om det tar en stund før kvinnene gjør sitt inn-
tog.⁴ Leksikonet har artikler om det som ser ut til å være de to første;

---

3. www.hf.uio.no/ifikk/forskning/grupper/antikken-pa-norsk/

4. Vi finner kvinnelige oversettere fra andre språk betydelig tidligere. Forbundets medlem Hilde Sejersted har bidratt med artikler om to av disse, Petra Ottilia Annette Boyesen (1810–1888) og Marie Colban (1814–1884).

Ragnhild Foss (1883–1952) som oversatte latinske middelalderhymner til nynorsk og Rebecca Hammering Bang (1902–1959) som oversatte bl.a. Markus Aurelius.

Leksikonet er forskningsbasert, men det legger, som *Klassisk forum*, stor vekt på å være tilgjengelig for allmenheten. Og det er aldeles gratis!

Mathilde.skoie@ifikk.uio.no

NoLeks gir de mange oversetterne fra gresk og latin et ansikt. Her er noen av dem. Øverst fra venstre: Peter Østbye, Henning Mørland og Arne Garborg. Nederst fra venstre: Fredrik Giertsen, Rebecca Hammering Bang og Fredrik Moliike Bugge. Alle bilder hentet fra NOleks.